

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR.

Cziffra János huszárhadnagy vitézkedése 1814/15-ben.

Az Országos Levéltárban, hadtörténeti emlékek kutatása közben, két érdekes régi írás akadt a kezembe.¹ Két vitézségi bizonyítvány, ma már alig emlegetett legendás időknek s a magyar huszár mindenkor és mindenütt tündöklött hősi virtusának beszédes tanújele.

Cziffra János, akiről ez a két fakó írás szól, 1815 október 16. és 18.-a között, a lipcei csatában, 1814 március 26-án Lyonnál, 1815 július 5-én és 9-én Strassburgnál harcolt. Mindössze 14 évig szolgált a cs. kir. 1. sz. huszárezredben, a híres „császárhuszárok“-nál.

Majd, annyi más honfitársunk példáját követve, 1822-ben ő is búcsút mondott a katonaságnak s szép reményekkel biztató pályáját félbeszakítva, a polgári élet szürkéségébe vonult vissza.²

Ámde amikor 1848-ban újra megszólalt a harci riadó, az öreg Cziffra Jánosban is azonnal megmozdult a huszár. 1848 május 7-én levelet írt Újaradról a „Köztiszteletű Minister Elnök Úrnak“, kérve őt, hogy neki az akkor alakuló lovasnemzetőrségnél helyet juttasson. Ehhez a kérésselhez van csatolva az alább következő két vitézségi bizonyítvány is.

Megvallom, mindeddig nem tudtam, ki volt Cziffra János. Sohasem hallottam róla. Mikor azonban az „Atestatum“-ot elolvastam, egyszerre feltámadtak előttem az igazi, a hamisítatlan, régi szép magyar huszárok, kiket Európa minden nemzete utánozott, de utól nem ért, sőt még csak meg se közelített soha. Ezeknek a hetedhétországra híres daliáknak volt egyike Cziffra János, amiről Kowelsdammi báró Pauliny Mihály őrnagy,³ Szöllősy Nep. János és Marschalkó Dániel kapitányok, valamint Stetkótzsi István és Cserebitz János közvitézek, íme, bizonyosságot tesznek:

¹ *Orsz. Lt.* (H. T.) 1848. D—753.

² *Amon*: Geschichte des k. u. k. Husaren-Regimentes „Kaiser“ Nr. 1. 379. I.

³ Pauliny Mihály maga is keményveretű, híres vitéz huszár volt. Kapitány korában — 1812-ben — kapta a Mária Terézia-rend lovagkeresztjét. 1836-ban halt meg mint ny. alezredes. (*Pilch Jenő*: „Magyar csapatok az 1812. hadjáratban.“ — *Had tört.* Közl. 1913. 429. l.)

I.

Atestatum.

Mely szerént mind személyes tanu hitelesen atesztálom, annélkül hogy kérte volna Hadnagy Cziffra János Úr, hogy e 1814-ik Esztendő Martius 26-ik délután 2 és 3-om óra között Lyon Várossa alatt, vitézi tetteit, hogy világosságra nyenyujtsam, nem tehetem. Akaratja ellen az mindenkor józan nagy Vitézségű Hadnagy Cziffra János Úr századomban állván 32 főből álló Osztályával, a nagy Országúton, mely Párisból jött: — Más nagy számú több Ezredekbul áló sereg álván előttünk azon Országúton, a többi között Devou Maior Úr⁴ eő Nagysága Divisiója, — És több más illyenek, a midőn hirtelen jobrul a Lyon Várossa Szöllőjéből nagy számu Frantzia Lovas Granatéros sereg, az Úton könnyeden áló seregeinkre hirtelen kiütvén, oly zavarodásba hozta népünket, hogy szembe szálani velek majd lehetetlenség volt. Megálottak ugyan, de azon szembe szálók nagyobb részt levagdaltattak, nevezetesen a Venszán⁵ Chevaux Legersek Divisiójából, alig maradt imitt amott egy egy. — Így lassan hanyatlék előttünk a Sereg, ránk került hamar a sor. Hadnagy Cziffra János Úr, Osztályát körül kerülván, annak együt maradását sürgette, századom elején, holott nem is ott lett volna helye. De addig mesterkedett, még azt legelőre nem helyeztette — ne hogy a sor reánk jöven ne ő lenne első áldozatja ellenségünknek, vagy megtartója századomnak. Feltett célját elis érte, mert tsak azt halottam, mikor kiáltotta embereinek: „*előmben nem, ellenben ha vitéz nevet akarsz, ell ne hagy, most az ideje kimutatnod, mint szereted Hazád és Fejedelmed!*“ Ezt halván emberei kik már több ízben látták Hadnagyoknak vitézségit, felkiáltván, örömmel rohantak Hadnagyok felszólítására, előkbe sietett nagy erejű ellenségükre. Ezen pillanathan ball oldalon álott akkori Méltóságos Zitsy Ferrarius⁶ Óbester Úr, úgy Méltóságos Hammerstein Óbester⁷ Urak ezen előre ugratásában Hadnagy Cziffra János Urat megkiáltották, hogy engedne egy pillanatot. Ki is oda tekintvén, látván Méltóságos Hammerstein Óbester Úr pisztolyából lövő szándékát, megis álapodék, valamig azon czélba vett pisztolyát az ellenség vezetőjére ki nem sütötte; mely lövés tsakugyan azon ellenség vezérjét leis ejtette lovárul és arra kiáltot: „*most rajta!*“ Nem is kellett több, az is sok volt, mert ménkö ütés volt azon nagy erejű

⁴ Lovag De Vaulx Károly őrnagy. (4. sz. könnyű lovasezred.)

⁵ 4. sz. „*Freiherr von Vincent*“ könnyű lovasezred. (A későbbi 14. sz. dragonyos ezred.)

⁶ gr. Zichy-Ferraris Ferenc ezredes, a magyar nemestestőrség alhadnagya.

⁷ br. Hammerstein-Equord Vilmos ezredes, az I. sz. („Merveldt“) dzsidász ezred parancsnoka.

lovas seregnek Cziffra Hadnagy Úr, és emberei rövid kargya 's karja. Tsinált ő tágosságot a holl elment. Látván századom hátramaradó része, alig tarthattam hogy mind az Hadnagy Úrhoz nem ugratott. De még magamis allig álhattam utána mentemet, hogy hozzá nem tartottam magam, oly gyönyörűn dolgozott áldot kezével. Nem tsak tehát össze nem potsékolta azon kijött nagy számbul álló sereget, de még azelőtt töllünk elvett 4 lovas Ágyuinkat vissza hozta — igaz ugyan, a midőn ugy előre haladott, segedelme mindég szaporodot, mert még más Ezeredbül is látván szörnyű vitézségeit adták magokat mellé. Nevezetesen azon Venszán Chevaux-Legers Ezredből két vitéz; egyike Strázsamester Baumgarten, és közember Paris nevezetűek, még tsak gyalogság közül is sokan. Ezen két kinevezett Vitéznek nevét azért teszem ki, hogy ha a dolog nagyobb bizonságot kívánna, ezen két idegen ezredbül ezen dolgot hasonlólul megbizonyíthassák, és bizonyítsák is Hadnagy Cziffra János Úrnak kimutatott Vitéz tetteit. De még ez se fejezi be hiteles mondásomat. Más napra kelvén Lyon Várossától az Szentigeni⁸ útra parancsoltattam századommal, mind ha 30000 Emberre kenyeret és futrást rendelnék. Azonban ez tsak pro forma volt, hogy híre mennyen, és hogy az ellenség az Viennei útra huzogyon, a hol épen a népünk szájába önként mennyen. Ezen úton még jobban megesmértette magát Hadnagy Cziffra János Úr, mert mindenütt úgy viselte magát, mintha igazán 30000 főből álló sereg követte volna. Errül hasonló bővebb bizonságot adhat Nagyságos Báro Luzintzky⁹ Obristlieutenant, ki is egynéhány napok mulva utánnunk jött egész Diviziójával, egy Batailon Jágerek és három ágyúval. Mi, azt gondolván, hogy ellenség került hátunk megé, mivel az mondatott, hogy mi népünk nem fog utánnunk jönni, tehát az volt bizonyosabb, hogy ellenség üt ránk hátul. Még ami nagyobb, az Hadnagy Urat vetettem okul, hogy az oldal batalirozását nem az parantsolt móddal tette meg: Nemis soká tartot az Hadnagy Úr felkészülte osztályával, ki ismég lenyergelni volt parantsolva. Hirtelen felkészülvén, azon jött, de még messzire látó, Divisióra oly serinséggel nyomult, hogy annál több időt nyerjek hátramaradó Századommal felkészülésére. Ezt látván az emlitet Nagyságos Báro Luzintzky Divisions Commendáns Ur, ütközeti készületre parantsolta azonnal Divisióját. Az ágyukat nemkülömben elkészülni parantsolta és ha az Hadnagy Úrnak karján viselt fehér gyolts kendőt meg nem esmérte volna, az Nagyságos Báro Luzintzky Divisions Commendáns által ki tudja millyen kár nem történt volna, hirtelen való össze tsapásokban. Már perspectiván a Divisions Commendáns Ur megesmértte ellenségét; egész próbára

⁸ Alkalmasint St. Étienne, Lyontól délnyugatra.

⁹ Károly.

tette, milyen bátorsággal bírjon előtte jövő Tiszt-Úr. De melly eltsudálokzott jövő Tiszt bátorságán, ki is minden meggondolás nélkül egyenesen neki vágot, akkor vette észre magát, midőn az tisztelt Nagyságos Báró Luzintzki Obristlieutenant Úr kargyát hüvelyébe dugván, elébe ugprot ezen szóval: „*vivat!*“

Bátorkodom látott dicső tetét Cziffra János Hadnagy Uramnak mind ez, mind máskori vitéz tetteit mindeneknek közhíré tenni és ezt ami it feltéve van kívánságán kívül atestálni. Mellynek nagyobb erejére, és voltára ön alá írással és petsétemmel, nem külömben két közember magok kereszt vonásokkal megerősítve. Sign. Pétska die 16-a Januarii 1816. Marschalko Dániel Rittmeister von Kaiser Houssaren m. p. (L. S.) Stetkotzki × István. Cserebitz × János.

Hogy ezen Másolat az eredeti Bizonyítvánnyal szórul szóra mindenekben tökéletesen meg egyező légyen, Nevem Al Írásával, és élő petsétemmel hitelesen bizonyítom. Nagy Váradon Szent György hava 14-ik napján 1836.

(P. h.)

Tekintetes Nemes Bihar Vármegye
Első Al Szolga Birája
Szent-Andrási Tokody Imre m. p.

II.

Zeugnis.

Als im Monat July 1815, zwey Divisionen von Kaiser Huszáren unter dem Commando des Herrn Oberstwachmeisters¹⁰ Baron Pauliný zu dem Blocade Corps der Festung Strassbourg gestossen waren, und in der Affaire am 5-en die feindliche Cavallerie unsere Vortruppen sowohl, als die grosshercogl. baadenischen Dragoner schon zurückgedrängt hatte, und in dem Augenblicke, der Herr Obertswachtmeister von einem Seiten Posten anlangend, den Gefertigten mit dem Zug, mit verhängten Zügeln in den vordringenden Feind einzuhausen befahl, wurde ihm in dem gefährlichsten Gedränge, das Pferd unter Leib erschossen, worauf seine Mannschaft zu stutzen anfieng, und der in der retirade begriffene Feind ermuthigt, wiederholt umkehrte, und wieder attaquirte. Der Herr Lieutenant Cziffra, der mit einem Zug zur Unterstützung beordert wurde, hatte diese Gefahr drohende Attaque kaum erblickt, als er

¹⁰ Régibb alakjában: *Obrist-Feld-Wachtmeister* annyi mint *Fő-Strázsames-ter* (őrnagy), latinul: *Supremus Campi Vigiliarum Magister*.

Bárha a napoleoni háborúk idején már a „Major“ volt a hivatalos cím: a régi név még nagyon sokáig fennmaradt, a „vezérőrnagy“ rendfokozatát jelző *Generális-Fő-Strázsames-ter*-rel *General-Feld-Wachtmeister*, *Generalis Campi Vigiliarum Praefectus*-sal) együtt.

beschloss, den unter der Last seines Pferdes fast schon erdrückten Gefertigten aus den Händen des Feindes todt oder lebendig herauszubringen. Was auch seiner Tapferkeit und seinem vorangehenden Beyspiele vollkommen gelungen ist, — nicht nur den Gefertigten aus der Gefahr entrissen zu haben, sondern auch solange, bis eine Verstärkung samt den Herrn Obertswachtmeister anlangte, den Feind trotz zu biethen und ihn dann vereinigt ganz zu werfen.

Der Gefertigte hält sich für verpflichtet, den Herrn Lieutenant von Cziffra unaufgefordert dieses Zeugnis zu ertheilen, und denselben mit schuldigem Dank für sein Lebens — Retter zu erklären.¹¹

Újbeseenyő in Banat, den 1ten May 1822.

(L. S.)

Nep. Szöllősy m. p.
Rittm. b. Kaiser Hussaren.

Obiges bestätige als Augenzeuge mit dem Beisatz, dass Herr Lieut. v. Cziffra, sich auch bei dem allgemeinen feindlichen Ausfall am 9ten Juli, durch seine Unerschrockenheit und Bravour ausgezeichnet habe.

Sig. Ujpécs in Bannat den 26. Juny 1822.

Miehl Freih. v. Pauliny m. p.
Major
Mar. Ther. Ord. Ritter.

Mi, a magyar nemzet hősi hagyományainak megőrzésére és terjesztésére hivatottak, csak kötelességünket rójuk le akkor, amidőn a magyar katona szertefoszlott babérkoszorújának legalább egy-két levélkéjét igyekszünk a pusztulástól megmenteni.

Ezt a célt szolgálva közlöm Cziffra János hadnagy vitézkedésének történetét, szóról-szóra úgy, ahogyan azt „egy régi levélen írva találtam“.

Gyalókey Jenő.

¹¹ Cziffrának erről a vitézi tettéről az ezred története is megemlékezik, az előbbi azonban nem említi. (Amon.: i. m. 368. l.)